

B2-páholy

Pár éve drámát írtam a Gyulai Várszínház számára Kerecsényi László várkapitányról, aki példátlanul hosszú ideig, hatvan napig állt ellen Pertaf basa ostromának a gyulai várban. Amikor a dögvész, az amúgy is leromlott legénység megfogyatkozása, illetve a várban tartózkodó asszonyok, öregek és gyerekek helyzetének válságossá fordulása rákényszerítette, föladta a várat Pertafnak, annak fejében, hogy a basa szabad elvonulást biztosít a várbeliek számára. A pasa ígéretéről vagy nem tudtak, vagy nem akartak tudni a janicsárok, mindenesetre hadizsákmány reményében rátámadtak az elvonulókra, sokukat megölték és kifosztották, ugyan sokan maguk is rajta vesztek a szabad rabláson. Kerecsényit annyira felháborította ez a szőszegés, hogy egyenesen Pertaf sátrába vágatott panasztevésre, és vesztére. Foglyul ejtették, rabláncra fűzték, és nem sokkal később ki is végezték. Miért mesélem el ezt? Mert Kerecsényit a hatvan helyét megálló nap, az észszerű várfeladás, a várbeliek megmentésére tett utolsó heroikus kísérlete ellenére sem tekinti az utókor hősnek, a kevésbé árnyaltan fogalmazók egyenesen árulót emlegetnek. Szemben Zrínyivel – és ez itt semmiképpen sem szembeállítás szándékozik lenni –, aki nevezetes kirohanásával máig emlegetett hőse hőskultuszban szívesen elmerengő történelemszemléletünknek; a várból kitorése szólássá nemesedett egy idő után a magyar ajkakon, ha valaki hirtelen és felindultan távozik, azt mondjuk rá, kirohant, mint Zrínyi. De miért nem rohant ki Kerecsényi is? Gyávább volt szigetvári kollégájánál? Aligha. Még szót ejtünk erről. Zrínyinek, ha kis szerencséje van, nem kell kirohannia, igaz, akkor hőssé sem válhatott volna. A szultán ugyanis, aki három vár móresre tanítására és példás lerombolására érkezett roppant seregével Magyarországra – ez a három vár Eger, Gyula és Szigetvár volt –, s fővezérletét Szigetvárra tette, napokkal Zrínyi kirohanása előtt már sörbetet majszolva Allah puha párnáin ücsörgött valahol odafenn, míg lélekhagyott testét, így halálát leplezve, gondosan őrizték a sátrában. (Ha kiderül, hogy a nagy Szulejmán meghalt, az demoralizálta volna a hadakat, és lehetségesen elvonultak volna a vár alól.) De Zrínyinek ebben is „szerencséje” volt. Ahogy abban is, hogy az ő vára gyűlékonyabb volt, tehát ha nem rohan ki, a törökök egyszerűen rágyújtják a lerombolt építmény maradékát, és benne ég katonáival együtt. Aznap este sült Zrínyi kerülhetett volna a halott szultán gyászasztalára, főfogásnak. Kirohanása tehát, bár döntés előzte meg, kétségtelenül kényszer volt. Zrínyi akkorra már nem volt alkuképes. Kerecsényi döngölt falakkal erősítette meg Gyulát, amely nem kapott lánggra, azt lerombolni lehetett csak. (Nem Pertaf törte meg a falakat, hanem a betegség és az ivóvíz elfertőződése.) Vára szempontjából tehát mindvégig alkuképes maradt a törökkel szemben, és az alkut a legjobb szándékkal és feltételekkel meg is kötötte. S ez lett a veszte. Míg amaz állócsillag a magyar haditörténelem egén, addig a gyulai várkapitány „áruló-közeli”, „gyáva-közeli” páriává alacsonyodott. Amolyan korai Görgey-effektus ez. Kossuthról, aki még időben megpattant a szabadságharcot veszített országból, népdalokat énekelnek, az áruló Görgey Artúr után pedig köpnek, aki katonai esküjéhez híven vállalta, hogy itt marad a seregek élén, és megpróbálja menteni a menthetőt – egy fegyverletétellel. A történelem nem ismeri az igazságot, a politika nem ismeri a hála fogalmát. Pedig a huszonegyedik század elején, az emberiség utolsó nagy fellobbanásainak idején, érdemes lenne átgondolni a hűség, a felelősség, a vitézség, az észszerűség, a vakmerőség, a virtus – és hasonló kifejezések – jelentését, illetve ezek egymáshoz való viszonyát. Nem Zrínyitől sajnálom a hős stallumát. Kerecsényi helytállásának és emberi

döntésének el és föl nem ismerését sajnálom. Mert igaz, ha lenne ilyen szállóige, hogy „maradt, mint Kerecsényi” vagy „kiegyezett, mint Kerecsényi a törökkel”, a gyulai kapitány kevés megmaradt becsületét jártnánk le vele, aminek épp a visszaszerzésére teszünk szerényke kísérletet.

Zalán Tibor

E számunk szerzői

- Báthori Csaba** (1956) – író, kritikus, műfordító, esszéista, Budapest
- Csörsz Rumen István** (1974) – irodalomtörténész, régizénész, szerkesztő, Budapest
- Dávid Adél** (1985) – néprajzos, könyvtáros, Sepsiszentgyörgy (Románia)
- Dávid Géza** (1949) – oszmanista történész, egyetemi tanár, Budapest
- Deák Piroska** (1957) – jogász, Budapest
- Fábián István** (1953) – tervezőszerkesztő, grafikus, Budapest
- Frankovics György** (1945) – író, újságíró, néprajzkutató, Pécs
- Gombos László** (1967) – zenetörténész, tanár, Budapest
- Hajós Eszter** (1990) – egyetemi hallgató, Budapest
- Heka László** (1959) – jogász, docens, Szeged
- Juhász Péter** (1972) – környezetmérnök, Tatabánya
- Kállay Kotász Zoltán** (1969) – író, szerkesztő, Budapest
- Lőkös Péter** (1962) – germanista, Pilis-csaba
- Messik Miklós** (1952) – MEVE-elnök, jogász, műemlékvédő, Budapest
- Németh S. Katalin** (1950) – irodalomtörténész, Celldömölk
- Pécsi Ilona** (1980) – szociálpedagógus, Cegléd
- Rojkó Annamária** (1962) – újságíró, szerkesztő, Budapest
- Sal Antal** (1946) – Budapest
- Sternér Dániel** (1992) – teológus, Mágocs
- Szabó Tamás** (1952) – szobrászművész, Budapest
- Szentmártoni Szabó Géza** (1950) – irodalomtörténész, Budapest
- Tüskés Gábor** (1955) – irodalomtörténész, egyetemi tanár, Budapest
- Varga Szabolcs** (1978) – történész, docens, Magyarereggy
- Varga Zoltán** (1976) – helytörténész, Szigetvár
- Vincze Judit** (1983) – grafikus, Budapest
- Virágh László** (1939) – zeneszerző, művészeti vezető, költő, Budapest
- Zalán Tibor** (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest
- Maretics Erika** (1961) – HR-referens, Budapest